

innehållsanalysen.

Lärlarlaget valde att introducera tre olika rytmiska mönster som eleverna därefter fick spela till en förutbestämd låt. Den musik som valdes var av populärmusikalisk karaktär. Förtesten filmades med två videokameror. Förtestet från den första elevgruppen analyserades fenomenografiskt, där jag gjorde ett första utkast till analys som sedan diskuterades i lärargruppen.

Resultatet presenterades i ett utfallsrum (utfallet av analysen, se bild 1) som därefter har utvecklats och använts i våra kommande analyser. Syftet med analysen är att identifiera vilka olika uttryck/erfarenheter gällande sväng i rytmiska mönster som kunde beskrivas. De olika uttrycken/erfarenheter är formulerade som beskrivningskategorier (fetstil) i utfallsrummet. Därigenom kunde vi även identifiera vilka svårigheter som lärandeobjektet sväng i *rytmiska mönster* innebar för eleverna.

Svårigheterna, eller det som visade sig kritiskt för att bidra till att utveckla lärandet, är kursiverade i bilden nedan. Det var de här svårigheterna som vi därefter planerade undervisningen utifrån, främst att utveckla undervisning som gav eleverna möjligheter att erfara pulsen i musiken. Pulsen var den aspekt av lärandeobjektet som lärargruppen ansåg var det mest grundläggande för att eleverna skulle kunna uttrycka sväng i musiken. Det centrala var att försöka erbjuda möjligheter för eleverna att erfara pulsen i kroppen, vilket visade sig att eleverna hade svårt för.

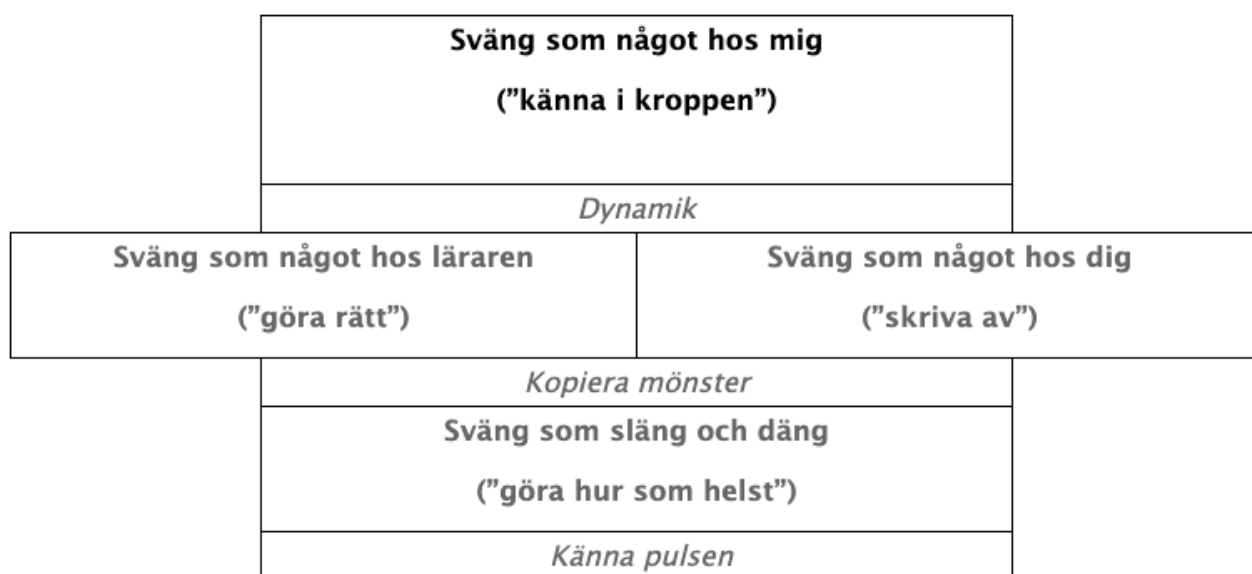

Bild 1. Utfallsrum av sväng i rytmiska mönster.

Den första lektionen planerades utifrån ett upplägg där eleverna först fick lyssna på en ny låt samt uppmanades att identifiera pulsen (i fot eller händer) sittande på en stol. Därefter fick eleverna röra sig fritt på golvet till musiken i det som lärarna kallade för att "vimla till musiken". Syftet med det var att erbjuda möjlighet för eleverna att känna pulsen i hela kroppen.

Nästa moment i undervisningen handlade om att genom variationsmönstret kontrast erbjuda möjligheter för eleverna att urskilja pulsen genom att gå till musiken på olika sätt. Här fick eleverna *gå på* pulsen, men även prova att gå *hälften* av pulsslagen och i ytterligare kontrast till en

fjärdedel av pulsslagen. Lärarna beslutade att inte prata om halv och fjärdedelar, utan fokus var att få pröva detta i kroppen.

Den undervisande läraren styrde när eleverna skulle byta mellan de olika pulsslagen. Slutligen samlades eleverna i en ring och läraren introducerade *body-percussion*, det vill säga eleverna fick trampa pulsen till musiken och spela de rytmiska mönstren på olika kroppsdelar. Alla eleverna fick pröva alla olika rytmer.

Före varje lektionstillfälle filmades, som tidigare nämnts, ovan beskrivna förtest som analyserades fenomenografiskt. Efter varje lektionstillfälle genomfördes och filmades ett eftertest som var det samma som förtestet. Det bidrog till förståelsen av lärandeobjektet och vad som var kritiskt för eleverna att kunna urskilja.

Alla forskningslektioner filmades och analyserades gemensamt i lärarlaget. Här användes variationsteorin som redskap för analysen. Variationsteorin är ett verktyg för lärare som syftar till att genom olika variationsmönster systematiskt planera och genomföra undervisning (Echevarría, Magnusson & Maunula 2011; Marton 2005; Pang & Ling 2012; Runesson 2011).

Liknande upplägg som planerats vid första forskningslektionen användes vid andra och tredje lektionerna med viss revidering efter analysen. De viktigaste förändringarna som vi gjorde vad gäller lektionsupplägget var följande:

- Eleverna hade svårt att urskilja pulsen. Vi förtydligade kontrasten mellan pulsslagen genom att läraren på ett tydligare sätt visade i sin kropp hur pulsslagen skiljer sig åt.
- Eleverna hade dessutom svårt att urskilja de olika mönstren. Här användes variationsmönstret separera för att på ett fördjupat sätt undervisa om var och en av rytm-mönstren, det vill säga inte alla samtidigt. Den fenomenografiska analysen visade på två olika sätt att kunna uttrycka "kopiera mönster", antingen genom läraren eller genom någon kamrat. Därtill användes olika ljudramsor för att erbjuda möjligheten att urskilja de olika mönstren på ett tydligare sätt.

Vid det tredje lektionstillfället lyckades vi gemensamt planera och åstadkomma en lektion där vi i den efterkommande analysen kunde identifiera sväng i rytmiska mönster vid ett flertal tillfällen. Den strikta undervisningsformen som vi hade planerat där eleverna både fick pröva pulsen i kroppen och förtydligandet av mönstren bidrog till svänget; det var vi i lärarlaget överens om. Dessutom kunde vi se hur eleverna under lektionen utvecklade egna rörelsemönster i förhållande till puls och rytmiska mönster som även det bidrog till svänget. Det här kommenterade lärarna på följande vis i den efterföljande analysen av lektion 3:

- Ja, de utvecklar också!

- Ja det gör de

- Kreativitet på hög nivå.

- Mmm...

Pernilla: Vad skulle ni säga att det är tecken på, att de utvecklar det?

- Att de äger det.

- Ja, att de är trygga i det.

- De har automatiserat en del av det så att de får utrymme att skapa mer.

- Ja, precis.

- De har tagit steg två på något sätt här.

Pernilla: Det blir någon slags dynamik? (med hänvisning till utfallsrummet)

- Ja, det blir det.

Vid det tredje lektionstillfället lyckades vi erbjuda eleverna att urskilja de kritiska aspekterna som framkom i utfallsrummet: *känna pulsen*, *kopiera mönster* och *utveckla dynamik* som leder till att eleverna kan utveckla sväng i rytmiska mönster. Detta gällde inte alla elever under hela lektionen, men det fanns under lektionen fysiska uttryck för att svänget existerade i rummet. Eleverna kände det (och visade det i sina kroppar), lärarna såg det i det filmade materialet och en av lärarna uttryckte det som "man ser på kroppen att de hör pulsen". Undervisningen hade lyckats med att bidra till att eleverna har utvecklat sväng och förmågan till tajming.

Implikationer och avslutande reflektioner

De kunskaper som studien har bidragit till och de vinster som arbetet med att i ett ämneslärlärlag genomföra en learning study kan formuleras som:

- Utreda förgivettagande om lärandeobjektet. Det som lärarna redan formulerar i sin innehållsanalys tyder på att de gemensamt har en god uppfattning om vad det innebär att "kunna svänga". Det betyder däremot inte att det är självklart hur man undervisar om det som en själv kan. Det finns en risk att en som kunnig lärare tar vissa saker angående lärandeobjektet för givet. Den fenomenografiska analysen bidrar till att synliggöra innebörden av vad eleverna behöver kunna för att utveckla sväng.
- Kritiska aspekter är utgångspunkt för undervisningen. Genom att ta de kritiska aspekterna (eller en av de kritiska aspekterna) som utgångspunkt för planeringen av lektionen bidrar det till ett mer systematiskt sätt att genomföra undervisningen. Dessutom bidrar det till att erbjuda eleverna möjligheter att urskilja vad det är som de behöver kunna.
- Att ge rytmerna kropp och ljud var avgörande. Musikämnet kan omedelbart upplevas som ett kroppsligt ämne så tillvida att eleverna spelar och sjunger med sin kropp. Det som blev tydligt i studien var att undervisningen behövde hjälpa eleverna att använda sin kropp och röst på ett specifikt sätt, vilket bidrog till utvecklandet av svänget.
- Nivå. Ytterligare en orsak till att den tredje lektionen lyckades så väl kan ha att göra med att den fenomenografiska analysen bidrog till att synliggöra pulsen som en grundläggande kritisk aspekt. Det kan finnas en risk i all undervisning att nivån är för hög och där en som lärare lätt förbiser vilka grundläggande aspekter som behöver utvecklas för att låta eleverna nå den nivå läraren strävar emot.
- Undervisa ...(!) Slutligen har de erfarenheter som vi gemensamt har gjort i studien bidragit till att påminna oss om undervisningens betydelse. Det låter självklart, men det innebär något särskilt att undervisa på ett systematiskt sätt. De gemensamma analyserna av för- och eftertest, men framför allt analyserna av lektionerna, har bidragit till att undervisningen har utvecklats systematiskt. Därigenom har lärandeobjektet undan för undan blivit mer omfattande, men också mer tydligt för oss.

Studien genomfördes inom ramen för ett skolutvecklingsprojekt under läsåret 2015-2016.

Zandra Ahlberg, Emma Bäckelid Sunbring, Christina Enocsson, Annelie Johansson, Anna Lidgren, Kerstie Malgeryd Hellgren och Carolina Thorberg är musiklärare på grundskolor i Tranås kommun som deltagit i studien och faktagranskat artikeln.

Referenser

1. Ahlstrand, Pernilla (2014). *Att kunna lyssna med kroppen: En studie av gestaltande förmåga inom gymnasieskolans estetiska program, inriktning teater*. Stockholm: Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap, Stockholms universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:735064/FULLTEXT01.pdf>
2. Ahlstrand, Pernilla (2015). Learning study i dans. *Venue*. Linköping: Linköpings universitet. Tillgänglig: <http://liu.se/venue/learning-study-i-dans>
3. Carlgren, Ingrid & Nyberg, Gunn (2015). Från ord till rörelser och dans – en analys av rörelsekunnandet i en dansuppgift. I: *Forskning om undervisning och lärande*: Stockholm: Stockholm: Stiftelsen SAF i samverkan med Lärarförbundet. http://www.forskul.se/tidskrift/nummer14/fran_ord_till_rorelser_och_dans_en_analys_av_rorelsekunnandet_i_en_dansuppgift
4. Echevarría, Christina, Magnusson, Jonas & Maunula, Tuula (2011) (red.). *Learning study – undervisning gör skillnad*. Lund: Studentlitteratur.
5. Marton, Ference. (2005). Om praxisnära grundforskning. I Vetenskapsrådet: Forskning av denna världen II – *Om teorins roll i praxisnära forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. (s. 105?136).
6. Pang, Ming Fai & Lo, Mun Ling (2012). Learning study: Helping teachers to use theory, develop professionally, and produce new knowledge to be shared. *Instructional Science*. Volume 40, Issue 3, 589-606.
7. Runesson, Ulla (2011). Lärares kunskapsarbete – exemplet learning study. I: *Forskning om undervisning och lärande*: Stockholm: Stockholm: Stiftelsen SAF i samverkan med Lärarförbundet.
8. Skolverket (2011). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Reviderad 2016). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>